

Spis treści

0. Wprowadzenie

- 0.1. Popularne postawy poznawcze badaczy literatury *fantasy* – krótka
 rekapitulacja 11
- 0.2. *Fantasy* – zarys znaczenia pojęcia 14
- 0.3. Uwagi do antologii analizowanych tekstów oraz przyjętej metodologii 18

1. Fantazja

- 1.1. Esej J.R.R. Tolkiena *O baśniach* jako manifest artystyczny..... 23
- 1.2. Pojęcie „fantastyki”: platońskie korzenie i przegląd popularnych
 stanowisk teoretycznych 26
- 1.3. Fantastyka jako element strategii poznawczej czytelnika 29
- 1.4. Brak wiarygodności – podstawowa właściwość fantastyki..... 33
- 1.5. Strategie identyfikacji fantastyki na podstawie sygnałów tekstowych,
 doświadczenia czytelniczego oraz wiedzy o świecie empirycznym 38
- 1.6. Relacje między fantastycznym i ikonicznym składnikiem prozy
 artystycznej 43
- 1.7. Propozycja Tolkiena wobec *mimesis* Arystotelesa i „zawieszenia niewiary”
 Coleridge’a..... 48
- 1.8. Rola elementu fantastycznego w utworze literackim 53
- 1.9. Zadania dla projektowanego przez Tolkiena gatunku..... 57
- 1.10. Literacki program J.R.R. Tolkiena – podsumowanie 61

2. Przygoda

- 2.1. Robert E. Howard jako pierwszy pisarz *fantasy* w ujęciu krytyków
 i świadomości czytelniczej..... 65
- 2.2. Proza Howarda wobec kryzysu powieści podróżniczo-przygodowej oraz
 koncepcji teozoficznych 68
- 2.3. Lovecraftowski charakter fantastyki Howarda. Pisarstwo lorda
 Dunsany’ego i jego wpływ na twórczość H.P. Lovecrafta..... 74
- 2.4. Mitologia Cthulhu H.P. Lovecrafta jako wynik konfrontacji poetyki
 Dunsany’ego i teozofii Heleny Bławatskiej..... 78
- 2.5. Konfrontacja horroru lovecraftowskiego i opowieści przygodowej
 jako metoda twórcza Howarda..... 81
- 2.6. Pochwała barbaryzmu oraz konfrontacja dzikości i cywilizacji w cyklu
 o Conanie 85

2.7. Koncepcja historiozoficzna Howarda i jej niekonsekwencje.....	89
2.8. Zagrożenie z przeszłości – próba podsumowania analizy opowiadań o Conanie	94
2.9. Spadkobiercy Howarda: trzy próby <i>fantasy</i> barbarzyńskiej.....	98
2.10. Proza Fritza Leibera – wczesny rozrachunek z dziedzictwem epoki barbarzyńskiej.....	106
3. Zobowiązanie	
3.1. Kłopoty z <i>Władcą Pierścieni</i> : trylogia Tolkiena w ujęciu jej pierwszych krytyków oraz na tle angielskich programów powieściowych.....	113
3.2. Kraina Czarów a tradycja powieści angielskiej: romanse Williama Morrisa, <i>Pierścień i róża</i> Williama M. Thackeraya oraz inne utwory wykorzystujące motyw „alternatywnej czasoprzestrzeni”	118
3.3. Bilbo Baggins między baśniową fantastycznością a wczesną powieścią realistyczną.....	123
3.4. Wyprawa Bilba: <i>Hobbit</i> jako podróż do źródeł literatury angielskiej (i z powrotem)	126
3.5. Prolog <i>Władcy Pierścieni</i> jako element strategii uprawdopodobnienia oraz zapowiedź syntezy historycznej	131
3.6. Z Shire do Rivendell, czyli przekroczenie konwencji prozy dziecięcej	135
3.7. Wyprawa Froda: <i>Władca Pierścieni</i> wobec konwencji romansu rycerskiego oraz moralitetu	139
3.8. Wyprawa Merry’ego i Pippina: żywioł epicki w trylogii Tolkiena oraz jego etyczne konsekwencje.....	146
3.9. Wyprawa Sama: prostaczek wobec tradycji literackiej. Uzdrowicielska moc reintegracji rozdzielonych komponentów kultury	155
3.10. Perspektywa historyczna we <i>Władcy Pierścieni</i> , koncepcja historii jednoznacznej i providencjalnej	159
3.11. <i>Silmarillion</i> – próba wielkiej syntezy historiozoficznej oraz połączenia mitycznego „ <i>illo tempore</i> ” z historycznym „ <i>teraz</i> ”	165
4. Przeznaczenie	
4.1. <i>Władca Pierścieni</i> jako tekst założycielski powieści <i>fantasy</i> . Przegląd stanowisk.....	169
4.2. Rekonstrukcja prototypu powieści <i>fantasy</i> : czas i przestrzeń	173
4.3. Rekonstrukcja prototypu powieści <i>fantasy</i> : bohaterowie i fabuła	179
4.4. Rekonstrukcja prototypu powieści <i>fantasy</i> : fantastyka i aksjologia	184
4.5. Pierwszy z epigonów: modyfikacje modelu fabularnego <i>Władcy Pierścieni</i> w cyklu powieściowym Terry’ego Brooksa <i>Shannara</i>	189
4.6. Figury i pionki w grze przeznaczenia: cykle powieściowe Davida Eddingsa wobec gatunku	194
4.7. Wrocie ingerencje losu: powieści z cyklu Roberta Jordana <i>Koło Czasu</i> i utrwalenie modelu historii niezależnej od działań człowieka	199
4.8. Prawda i manipulacja: gry konwencją gatunkową w trylogii Tada Williamsa <i>Pamięć</i> , <i>Smutek</i> i <i>Cień</i>	206
4.9. Moralna odpowiedzialność i nieuchronność historii – różnice między modelem konserwowanym przez gatunek a propozycją Tolkiena.....	213

5. Poszukiwanie

5.1. Tolkien niemoralny, czyli <i>Władca Pierścieni</i> jako obiekt ideologicznych kontrowersji	225
5.2. <i>Czarnoksiężnik z Archipelagu</i> Ursuli Le Guin jako głos polemiczny wobec <i>fantasy</i> Tolkienowskiej i jej kulturowego zaplecza.....	229
5.3. Propozycja etyczna oraz historiozoficzna Le Guin. Powrót do konwencji <i>Władcy Pierścieni</i>	237
5.4. Powrót do Ziemiomorza – intensyfikacja perspektywy feministycznej w powieści <i>Tehanu</i> oraz tolkienowska konkluzja cyklu Le Guin	242
5.5. Historia jako spisek wrogich sił w propozycji kosmologicznej Michaela Moorcocka	249
5.6. Powieść <i>fantasy</i> jest sceną: konfrontacja koncepcji historii totalnej i tematyki szekspirowskiej w <i>Kronikach Amberu</i> Rogera Zelaznego	256
5.7. Alternatywa narracyjna – powieść tolkienowska realizowana za pomocą poetyki Raymonda Chandlera w cyklach Glena Cooka	262
5.8. Prowidencjalna historia totalna a społeczeństwo miejskie: zestawienia spuścizny Tolkiena z estetyką powieści popularnej XIX wieku w powieści Marthy Wells.....	269

6. Uwikłanie

6.1. Kryzys literatury <i>fantasy</i> : całkowite rozdzielenie fantastycznej czasoprzestrzeni i fabuły powieści dla potrzeb komercyjnych oraz seryjna produkcja literacka	275
6.2. Świat na grzbiecie żółwia Terry'ego Pratchetta jako polemika wobec konwencji magii i miecza oraz etyki Tolkiena	279
6.3. Wroga ingerencja kultury: napięcie między jednostką a tradycją literacką w powieściach z cyklu <i>Świat Dysku</i> T. Pratchetta.....	286
6.4. Więzienie dyskursu, czyli Pratchetta program moralności indywidualnej, uwikłanej w zobowiązania wobec kultury	290
6.5. Koncepcja historii groźnej i nieodgadnionej oraz krytyka etyki rycerskiej w <i>Pieśni Lodu i Ognia</i> George'a R.R. Martina	298
6.6. Chaos historii przeciwko łaadowi życia prywatnego oraz eschatologii totalnej: modele świata sensownego w powieściach Martina	304
6.7. Od fantazji do historii – rozwój artystyczny Gaya Gavriela Kaya oraz koncepcja historii fingowanej.....	310
6.8. <i>Sarantyńska mozaika</i> Kaya: partykularyzacja perspektyw historycznych, manipulacje historiograficzne i fiasko syntezy w świecie dyptyku poetyckiego W.B. Yeatsa	316
6.9. U progu nowego gatunku – złożoność świata postindustrialnego oraz koncepcja społecznych dynamik wobec propozycji Tolkiena w powieściach Michaela Swanwicka i Chiny Miéville'a.....	322

7. Zakończenie

7.1. <i>Fantasy</i> a fantastyka – podsumowanie	331
7.2. Perspektywa historyczna w powieści magii i miecza	336
7.3. Propozycja historii spójnej i jednoznacznej jako przyczyna poczytności gatunku.....	341

7.4. Prowidencjalizm i konspiracjonizm: propozycje historiozoficzne literatury <i>fantasy</i> . Zmierzch gatunku oraz jego relacje z romansem rycerskim	346
Dodatek A. Nie ma złota w Szarych Górach	353
A.1. Trudności <i>fantasy</i> narodowej: deklaracje artystyczne i ideowe z eseju Andrzeja Sapkowskiego <i>Piróg, albo Nie ma złota w Szarych Górach</i>	353
A.2. Obszary zakazane i tematyka pożądana – wpływ eseju Sapkowskiego na kształt polskiej literatury magii i miecza	358
A.3. Gry konwencjonalne oraz koncepcja nieredukowalności dyskursów w opowiadaniach o wiedźminie Sapkowskiego.....	361
A.4. Od westernu do eposu: czas i przestrzeń w opowiadaniach Sapkowskiego..	369
A.5. Sienkiewicz przeciwko Tolkienowi, czyli nawiązania literackie w konstrukcji sagi o wiedźminie	375
A.6. Sposoby funkcjonowania narracji publicznych i prywatnych oraz relacje ideologii i prawdy o świecie w powieściach Sapkowskiego	379
A.7. Historiozofia Sapkowskiego na przykładzie narracji o bitwie pod Brenną z powieści <i>Pani Jeziora</i>	386
A.8. Konwencje polskiej <i>fantasy</i> oraz punkt dojścia jej rozwoju – zbiór opowiadań Wita Szostaka <i>Głędźby Ropucha</i>	394
Dodatek B. Kalendarium literatury <i>fantasy</i>	403
Bibliografia	413
1. Utwory <i>fantasy</i>	422
2. Konteksty literackie	425
3. Opracowania krytyczne i teoretyczne	433
Indeks nazwisk.....	